

забезпечують формування сприятливого середовища для мешканців сільської місцевості. Вони перебувають у тісному зв'язку з виробничими аграрними відносинами. Особливість, яка об'єднує види аграрних відносин, полягає в належності їх до забезпечення сільськогосподарської діяльності.

УРКЕВИЧ Віталій Юрійович,
д.ю.н., професор кафедри земельного та
аграрного права, Національний юридичний
університет імені Ярослава Мудрого

ПРО ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МАЙНОВИХ ВІДНОСИН У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КООПЕРАТИВАХ

Однією зі сфер наукових інтересів академіка Віталія Івановича Семчика було дослідження правових проблем кооперування у сільському господарстві, правового становища сільськогосподарських кооперативів і зокрема майнових правовідносин за участю цих суб'єктів аграрного господарювання. Відповідні наукові положення можна відшукати у низці наукових праць, опублікованих ученим з цієї проблематики, зокрема таких як: «Имущественные правоотношения в сельском хозяйстве» (1984 р.), «Правовое обеспечение развития кооперации» (у співавт., 1988 р.), «Кооперация и право» (1991 р.), «Концепція правового регулювання утворення пайових і неподільних фондів у кооперативних організаціях» (1995 р.), «Право власності в споживчій кооперації України» (у співавт., 1996 р.), «Кооперативне право» (у співавт., 1998 р.), «Організаційно-правові засади діяльності сільськогосподарської кооперації» (1998 р.), «Право власності і майнові правовідносини в кооперації України» (2005 р.) та ін. У названих та інших працях В.І. Семчик не лише звертав увагу на проблемні правові питання функціонування сільськогосподарських кооперативів, а й влучно пропонував шляхи їх розв'язання з урахуванням існуючих економічних і соціальних реалій, а також рівня розвитку аграрного законодавства. Розглянемо актуальні питання сучасного правового регулювання майнових відносин у сільськогосподарських кооперативах.

Майнові відносини за участю названих суб'єктів аграрного господарювання внормовано нормами спеціального Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» від 17 липня 1997 р., № 469/97-ВР, що в даний час діє в редакції Закону від 20 листопада 2012 р., № 5495-VI (далі – Закон). Передусім звернімо увагу на те, що Закон містить окремі приписи щодо майнових відносин у сільськогосподарських обслуговуючих та у сільськогосподарських виробничих кооперативах.

Так, ст. 7 «Вступні та пайові внески сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу» Закону регламентує, що вступні внески сплачуються членами сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу в порядку, встановленому статутом, та зараховуються до неподільного фонду кооперативу. Пайовий внесок члена такого кооперативу формується з його паю та додаткових паїв. Порядок визначення розміру пайового внеску кожного члена кооперативу визначається пропорційно до його участі в господарській діяльності кооперативу відповідно до запланованого обсягу й вартості послуг, що надаються кооперативом. Асоційовані члени сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу здійснюють пайові внески в розмірі, визначеному статутом цього кооперативу.

Навіть незважаючи на некоректність наведеного законодавчого припису щодо формування пайового внеску члена кооперативу за рахунок його паю та додаткових паїв (насправді мало би йтися про те, що пай члена кооперативу формується за рахунок обов'язкових і додаткових пайових внесків), самі по собі ці положення мають надзвичайно низький регулятивний вплив. Адже п. 2 ст. 2 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» встановлено, що загальні принципи, поняття та норми утворення, забезпечення функціонування, управління та ліквідації сільськогосподарського кооперативу і кооперативних об'єднань, контроль за їх діяльністю, права та обов'язки їх членів, формування майна, фондів, цін і тарифів на продукцію та послуги, а також трудові відносини у таких кооперативах та об'єднаннях регулюються Законом України «Про кооперацію» від 10 липня 2003 р., № 1087-IV. У статті 2 останнього

Закону визначаються поняття як «вступний внесок» (грошовий чи інший майновий неповоротний внесок, який зобов'язана сплатити особа у разі вступу до кооперативної організації), так і «пайовий внесок» (майновий поворотний внесок члена (асоційованого члена) кооперативу у створення та розвиток кооперативу, який здійснюється шляхом передачі кооперативу майна, в тому числі грошей, майнових прав, а також земельної ділянки), а його ст. 20 регламентує, що пайовий фонд – це майно кооперативу, що формується за рахунок паїв (у тому числі додаткових) членів та асоційованих членів кооперативу; неподільний фонд створюється в обов'язковому порядку і формується за рахунок вступних внесків та відрахувань від доходу кооперативу. Тобто фактично ст. 7 Закону дублює наведені приписи Закону України «Про кооперацію», замість того щоб закріпити особливості передачі вступних та пайових внесків саме до сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.

З приводу майнових відносин у сільськогосподарських виробничих кооперативах Закон містить лише ст. 14 «Право власності сільськогосподарського виробничого кооперативу», яка виходячи з її назви мала би врегулювати названі відносини. Проте насправді зі змісту цієї норми вбачається, що вона стосується лише питань набуття такими сільськогосподарськими кооперативами права власності на землю (шляхом внесення до їх пайового фонду земельних ділянок його членами, а також придбання ними земельних ділянок за договорами купівлі-продажу, дарування, міни, іншими правочинами) відповідно до Земельного кодексу України. Жодних інших правових норм щодо регулювання майнових відносин у сільськогосподарських виробничих кооперативах Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» не містить.

Викладене дозволяє констатувати незадовільний рівень правового регулювання майнових відносин у сільськогосподарських кооперативах нормами аграрного законодавства України. Чинна редакція Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» не закріплює специфіки правового

внормування майнових відносин у названих суб'єктах аграрного господарювання, а фактично лише повторює існуючі приписи інших нормативно-правових актів. Натомість у цьому Законі мали б бути відображені особливості правового регулювання майнових відносин у сільськогосподарських кооперативах, зокрема, щодо специфічних об'єктів, що можуть передаватися як вступні та пайові внески (приміром, права на майнові чи земельні частки (паї)), порядку оформлення передачі названих внесків сільськогосподарському кооперативу, оцінки відповідного майна сільськогосподарського призначення, що передається як вступні та пайові внески, видачі правопосвідчувальних документів про право власності сільськогосподарського кооперативу на майно, передане його членами, документального оформлення сплати таким кооперативом вартості паю у різних формах при припиненні членства в ньому та ін. На превеликий жаль, перелічені й інші аспекти майнових відносин у сільськогосподарських кооперативах до сьогодні залишаються неврегульованими, що не сприяє не лише поширенню цієї форми аграрного господарювання, а й у цілому розвитку сільських територій України.

КАРАКАШ Ілля Іванович,
к.ю.н., професор, завідувач кафедри аграрного,
земельного та екологічного права, Національний
університет «Одеська юридична академія»

КООПЕРАТИВНА ВЛАСНІСТЬ ТА КООПЕРАТИВНЕ ПРАВО: ЗАСАДИ ВІДРОДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

При усій широті наукових інтересів щодо фундаментального і дослідження аграрних і земельних відносин, які здійснювались завідувачем відділом правових проблем аграрного, земельного та екологічного права Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, доктором юридичних наук, професором, член-кореспондентом НАН України, академіком НАПрН України Віталієм Івановичем Семчиком, все ж питання права колективної власності та права власності в системі кооперації як різновиду